

С. С. Соха

аспірант кафедри цивільного, адміністративного та фінансового права
Класичного приватного університету

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Дослідження присвячене комплексному аналізу сучасного стану правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування в Україні. У роботі розглядаються нормативно-правові засади взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування, досліджується ефективність існуючих правових механізмів громадської участі у вирішенні питань місцевого значення.

Особлива увага приділяється аналізу законодавчого забезпечення форм громадського контролю, правовим аспектам залучення громадськості до формування та реалізації місцевої політики, а також нормативному регулюванню партисипативної демократії на рівні територіальних громад. Висвітлено прогалини та колізії у правовому регулюванні взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування, запропоновано шляхи вдосконалення законодавства через адаптацію кращих міжнародних практик та впровадження інноваційних правових механізмів.

Дослідження пропонує системний підхід до модернізації нормативно-правової бази, спрямований на посилення правових гарантій впливу громадськості на процеси місцевого розвитку, законодавче забезпечення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та вдосконалення правових механізмів громадського контролю. Результати дослідження мають практичне значення для розвитку правового забезпечення демократії участі та формування ефективної нормативної системи взаємодії між громадянським суспільством і органами місцевого самоврядування в Україні.

На основі проведеного дослідження розроблено комплекс практичних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства та нормативно-правових актів, що регулюють механізми взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування. Запропоновані правові інновації спрямовані на зміцнення законодавчих гарантій діяльності громадських організацій, розширення правових можливостей для громадської участі та створення ефективних правових інструментів діалогу між владою та громадськістю на місцевому рівні.

Ключові слова: *правове регулювання, громадянське суспільство, місцеве самоврядування, громадська участь, законодавство, нормативно-правові акти, демократія участі, громадський контроль, територіальна громада, правові механізми.*

Постановка проблеми. Сучасний стан правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування характеризується низкою суперечностей та недоліків, що потребують системного аналізу та вдосконалення. В умовах євроінтеграційних процесів та реформи децентралізації в Україні питання правового забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування набуває особливої актуальності. Це пов'язано з необхідністю формування ефективних правових механізмів громадської участі у вирішенні питань місцевого значення, що є невід'ємною складовою розбудови демократичної держави.

Незважаючи на наявність значного масиву нормативно-правових актів, що регулюють окремі аспекти впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування, законодавство у цій сфері залишається фрагментарним та розпорошеним. Відсутність системного підходу до правового регулювання форм громадської участі, недосконалість механізмів реалізації права громадян на участь у місцевому самоврядуванні, прогалини у законодавчому забезпеченні громадського контролю – все це створює значні перешкоди для ефективної взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування. Особливої гостроти ці проблеми набувають в умовах воєнного

стану, коли питання правового регулювання партнерства влади і громади стають критично важливими для забезпечення стійкості територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування досліджувалась у працях відомих українських науковців у галузі конституційного та муніципального права. Фундаментальні аспекти правових засад місцевого самоврядування розкрито у роботах М. Баймуратова, О. Батанова, В. Борденюка, П. Любченка. Питання нормативно-правового забезпечення механізмів громадської участі детально висвітлено у дослідженнях А. Крупника, О. Орловського, В. Погорілка. Окремі аспекти правового регулювання громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування аналізували у своїх працях Т. Наливайко, С. Денисюк, А. Селіванов. Законодавче забезпечення взаємодії громадських організацій з органами місцевого самоврядування досліджувалось у роботах В. Кравчука, Д. Сича, М. Лациби. Правові механізми залучення громадськості до формування місцевої політики аналізували О. Скрипник, О. Чубарко, В. Загурська-Антонюк.

Метою цієї статті є комплексний аналіз сучасного стану правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування в Україні, виявлення основних проблем та недоліків нормативно-правового забезпечення у цій сфері, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства з метою посилення правових гарантій ефективної взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування в Україні характеризується складною архітектонікою нормативно-правових актів різного рівня та галузевої належності. Розвиток законодавчого забезпечення форм демократії участі є важливою складовою загальнодержавного процесу демократизації та становлення громадянського суспільства. Правові засади взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування ґрунтуються на конституційних принципах народовладдя та закріплюються в ряді спеціальних законів і підзаконних нормативно-правових актів [1].

Аналіз правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самовря-

дування доцільно здійснювати через призму системно-функціонального підходу, розглядаючи як структурні компоненти нормативної бази, так і функціональні взаємозв'язки між ними. Систему правового регулювання у досліджуваній сфері складають:

1. Конституційно-правові норми, що забезпечують фундаментальні засади взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування

2. Законодавчі акти, які регулюють окремі форми громадської участі

3. Підзаконні нормативно-правові акти, що деталізують процедурні аспекти громадського впливу

4. Акти локального характеру (статuti територіальних громад, місцеві положення), що визначають особливості взаємодії на рівні конкретних громад.

Відповідно до ст. 5 Конституції України, народ здійснює свою владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [1]. Це конституційне положення закладає правову основу для двох основних груп форм участі громадськості: форми безпосередньої та опосередкованої участі в місцевому самоврядуванні. Розглянемо систему правового регулювання кожної з цих груп.

Правове регулювання форм безпосередньої участі громадськості в системі місцевого самоврядування здійснюється через наступні нормативно-правові акти:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Згідно зі ст. 7 цього закону місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення [2]. Однак, правова колізія полягає в тому, що після втрати чинності Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» у 2012 році, новий спеціальний закон щодо місцевого референдуму не прийнято. Це створює нормативну прогалину та фактично унеможлиблює реалізацію цієї форми демократії.

2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Правове регулювання загальних зборів громадян здійснюється відповідно до ст. 8 цього закону, яка визначає, що порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статutom територіальної громади [2]. Однак, профільний закон відсутній, а порядок здійснюється на основі Постанови ВРУ «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за міс-

цем проживання в Україні» від 17.12.1993 р., яка є застарілою і не відповідає сучасним потребам.

3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Правовий механізм місцевої ініціативи визначений у ст. 9 цього закону, яка передбачає, що порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади [2]. Така правова конструкція має суттєвий недолік, як-то: відсутність єдиних стандартів щодо кількості підписів, необхідних для внесення ініціативи, строків та порядку її розгляду, що створює правову невизначеність та потенційні бар'єри для реалізації цього права.

4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Згідно зі ст. 13 цього закону територіальна громада має право проводити громадські слухання – зустрічі з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування [2]. Проте, законодавець обмежився лише рамковим регулюванням, делегувавши деталізацію процедури статутом територіальних громад. Відсутність законодавчо визначених механізмів обов'язкового врахування результатів громадських слухань призводить до формального характеру цього інструменту.

5. Закон України «Про звернення громадян». Правове регулювання електронних петицій здійснюється відповідно до ст. 23-1 цього закону, яка була введена у 2015 році [3]. Цей механізм є інноваційним інструментом електронної демократії, однак містить недоліки щодо визначення критеріїв врахування петицій, що набрали необхідну кількість голосів, а також відсутність чітких критеріїв щодо змістовності відповіді на петиції.

6. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р. Цей закон визначає правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення [4]. Правові недоліки полягають у недостатній регламентації питань делегування повноважень, матеріально-технічного та фінансового забезпечення їхньої діяльності.

Правовий аналіз зазначених форм виявляє системні проблеми в їх законодавчому забезпеченні:

- фрагментарність та розпорошеність правового регулювання форм безпосередньої участі громадськості в системі місцевого самоврядування; відсутність єдиних стандартів процедур громадської участі в прийнятті рішень органами місцевого самоврядування;

- надмірна диспозитивність норм щодо врахування результатів громадської участі у вирішенні питань місцевого значення;

- правова невизначеність щодо меж повноважень громадськості у процесах прийняття рішень місцевого значення.

Серед ключових нормативно-правових актів, що регулюють правові механізми взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування, слід також виділити:

1. ЗУ «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р., який визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання [5]. Стаття 21 цього Закону закріплює право громадських об'єднань брати участь у формуванні державної політики та роботі консультативно-дорадчих органів при органах місцевого самоврядування. Однак, у правовому регулюванні відсутні чіткі механізми залучення представників громадських об'єднань до процесів прийняття рішень та гарантії врахування їхніх пропозицій.

2. ЗУ «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р., який забезпечує право громадян на доступ до інформації, що знаходиться у володінні органів місцевого самоврядування [6]. Незважаючи на прогресивність цього закону, його правозастосування виявляє недоліки у встановленні відповідальності за порушення права на доступ до інформації. Зокрема, ст. 24 цього Закону містить лише загальні положення щодо відповідальності, без детальної регламентації процедури притягнення до відповідальності та санкцій за ненадання інформації.

3. Постанова КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 р. № 996 встановлює порядок проведення консультацій з громадськістю [8]. Проте цей документ стосується переважно органів виконавчої влади, а питання проведення консультацій на рівні органів місцевого самоврядування залишається недостатньо врегульованим, що створює правову невизначеність щодо обов'язковості проведення таких консультацій та врахування їх результатів.

4. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» від 05.11.2008 р. № 976, яка регламентує процедуру громадської експертизи [9]. Проте, дія цієї постанови не поширюється на органи місцевого самоврядування, що створює прогалину у правовому регулюванні громадської експертизи на місцевому рівні.

Комплексний аналіз нормативно-правової бази щодо форм громадської участі виявляє суттєву розпорошеність та неузгодженість регулювання на підзаконному рівні. Це підтверджується наявністю окремих актів, які регулюють процедури громадських слухань у різних сферах: Постанова КМУ № 555 від 25.05.2011 року „Щодо містобудівної документації” [10], та Постанова КМУ № 989 від 13.12.2017 року „Щодо оцінки впливу на довкілля” [11]. Така секторальна фрагментація призводить до відсутності уніфікованого підходу до врахування результатів громадських слухань органами місцевого самоврядування.

Окремо слід звернути увагу на правове регулювання фінансових аспектів взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування. Правовий аналіз механізмів бюджетного забезпечення громадського контролю на місцевому рівні свідчить про наявність істотних законодавчих прогалин. Хоча ст. 60 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює правові підстави для спрямування коштів місцевих бюджетів на підтримку громадських ініціатив, інструментарій такого фінансування залишається юридично невизначеним [2]. Диспозитивний характер норм щодо фінансової підтримки громадського сектору не встановлює імперативних вимог до порядку проведення конкурсного відбору проектів, критеріїв оцінки їх суспільної значущості та механізмів забезпечення цільового використання бюджетних коштів.

Значним кроком у розвитку правового регулювання взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування стало прийняття „Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 роки”, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021 [7]. Цей документ визначає стратегічні напрями державної політики щодо створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, зокрема на місцевому рівні. Однак, реалізація положень Стратегії потребує розробки та прийняття ряду законодавчих та підзаконних актів, спрямованих на забезпечення ефективної взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування.

Аналіз правозастосовної практики виявляє низку правових колізій та прогалин у регулюванні механізмів громадського контролю. Зокрема, недостатньо чітко прописані санкції за порушення права на доступ до інформації у ст. 24 ЗУ «Про доступ до публічної інформа-

ції», що ускладнює притягнення винних осіб до відповідальності [6]. Стаття 13 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», регламентуючи громадські обговорення, не містить конкретних механізмів врахування їх результатів, що часто призводить до формального підходу з боку органів місцевого самоврядування [2]. Також у ст. 75 цього Закону відсутні чіткі вимоги щодо форми та строків оприлюднення звітності про виконання місцевих бюджетів [2].

Аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики дозволяє виявити конкретні недоліки у нормативно-правовому регулюванні механізмів впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування, які потребують законодавчого вирішення.

Найбільш проблемною з правової точки зору є реалізація громадських слухань. Відповідно до ст. 13 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», територіальна громада має право проводити громадські слухання, однак порядок їх організації та проведення визначається статутом територіальної громади [2]. Це призводить до того, що в різних громадах існують різні підходи до регламентації цього інструменту. Аналіз статутів територіальних громад виявляє відсутність у багатьох з них чітких процедур врахування результатів громадських слухань, строків розгляду рекомендацій та обов'язку надання обґрунтованих відповідей на пропозиції громадськості.

Наприклад, у статуті Київської міської територіальної громади визначено, що результати громадських слухань розглядаються на засіданні міської ради, однак відсутні норми щодо обов'язковості врахування пропозицій, а також строків розгляду. Ця правова невизначеність значно знижує ефективність громадських слухань як інструменту впливу громадськості на місцеве самоврядування.

Враховуючи зазначене, пропонується внести зміни до ст. 13 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», доповнивши її частиною 8 такого змісту: «8. Пропозиції, внесені під час громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду відповідними органами місцевого самоврядування на найближчому засіданні, але не пізніше 30 календарних днів з дня їх надходження. За результатами розгляду приймається вмотивоване рішення, яке оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідного органу місцевого самоврядування не пізніше 5 робочих днів з дня його прийняття. У разі відхилення пропозицій, внесених на громадських слуханнях,

орган місцевого самоврядування зобов'язаний надати детальне письмове обґрунтування причин такого рішення».

Така правова норма встановить єдині стандарти врахування результатів громадських слухань для всіх територіальних громад, забезпечить прозорість процесу розгляду пропозицій та підвищить відповідальність органів місцевого самоврядування перед громадськістю.

Значною проблемою також є відсутність правового регулювання процедури місцевого референдуму. Після втрати чинності Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» у 2012 році, в Україні відсутній спеціальний закон, який би регламентував проведення місцевих референдумів. Це унеможливило реалізацію права територіальної громади на прийняття рішень шляхом прямого волевиявлення, закріпленого у ст. 7 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [2].

З метою вирішення цієї проблеми необхідно прийняти ЗУ «Про місцевий референдум», який би містив такі ключові положення:

- право ініціювати місцевий референдум мають члени територіальної громади у кількості не менше 5% від загальної кількості виборців відповідної громади;
- чітка процедура збору підписів та перевірки підписних листів;
- вичерпний перелік питань, які можуть виноситися на місцевий референдум;
- механізми оскарження рішень про відмову у проведенні референдуму;
- процедура імплементації результатів референдуму з визначенням конкретних строків та відповідальних осіб.

Важливим напрямом удосконалення правового регулювання є посилення механізмів доступу громадськості до інформації про діяльність органів місцевого самоврядування. Аналіз правозастосування ЗУ «Про доступ до публічної інформації» виявляє проблему недостатньої відповідальності за порушення права на доступ до інформації. Стаття 24 цього Закону містить загальні положення щодо відповідальності, без конкретизації санкцій та процедур притягнення до відповідальності [6].

Враховуючи зазначене, пропонується внести зміни до статті 24 ЗУ «Про доступ до публічної інформації», доповнивши її частиною 3 такого змісту: «3. За ненадання або несвоєчасне надання публічної інформації без законних підстав, надання недостовірної або неповної інформації посадові особи органів місцевого

самоврядування несуть адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне протягом року вчинення такого порушення тягне за собою накладення штрафу від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Також необхідно доповнити статтю 15 цього ж Закону частиною 7 такого змісту: «Органи місцевого самоврядування зобов'язані оприлюднювати на своїх офіційних веб-сайтах:

1. проекти рішень – не пізніше ніж за 20 робочих днів до їх розгляду;
2. прийняті рішення – протягом 5 робочих днів з дня їх прийняття;
3. інформацію про використання бюджетних коштів – щоквартально до 15 числа наступного місяця;
4. результати поіменного голосування депутатів місцевих рад – протягом 3 робочих днів з дня голосування».

Ці зміни забезпечать чіткі правові механізми відповідальності за порушення права на доступ до інформації та встановлять єдині стандарти оприлюднення інформації органами місцевого самоврядування, що сприятиме прозорості їх діяльності та посилить можливості громадського контролю.

Особливої уваги потребує вдосконалення правового регулювання місцевих ініціатив. Відповідно до ст. 9 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», порядок внесення місцевої ініціативи визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади [2]. Така диспозитивна норма призводить до встановлення в окремих громадах надмірних вимог до кількості підписів, необхідних для внесення місцевої ініціативи, що фактично блокує можливість реалізації цього права.

Пропонується внести зміни до статті 9 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», доповнивши її частиною 7 такого змісту: «7. Для внесення місцевої ініціативи на розгляд ради необхідна підтримка членів територіальної громади у кількості:

- для громад з кількістю виборців до 10 тисяч осіб – не менше 1% від загальної кількості виборців громади;
- для громад з кількістю виборців від 10 до 100 тисяч осіб – не менше 0,5% від загальної кількості виборців громади;
- для громад з кількістю виборців понад 100 тисяч осіб – не менше 0,25% від загальної кількості виборців громади. Місцева ініці-

атива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи протягом 30 календарних днів з дня її внесення».

Ця норма встановить єдині стандарти для всіх територіальних громад щодо кількості підписів, необхідних для внесення місцевої ініціативи, диференційовані залежно від розміру громади, що забезпечить баланс між доступністю цього інструменту для громадян та запобіганням його зловживанню.

Важливим аспектом вдосконалення правового регулювання є посилення механізмів фінансової підтримки громадських організацій, які здійснюють моніторинг та контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування. На сьогодні відсутні чіткі правові гарантії фінансування проектів громадських організацій з місцевих бюджетів.

Пропонується доповнити статтю 60 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» частиною 11 такого змісту: «11. Органи місцевого самоврядування щорічно передбачають у місцевому бюджеті кошти на фінансову підтримку проектів громадських організацій, спрямованих на розвиток місцевої демократії, здійснення громадського контролю та моніторингу діяльності органів місцевого самоврядування, у розмірі не менше 0,5% від власних доходів відповідного місцевого бюджету. Розподіл цих коштів здійснюється на конкурсній основі відповідно до Типового положення про конкурс проектів громадських організацій, затвердженого Кабінетом Міністрів України»

Ця норма забезпечить гарантоване фінансування проектів громадських організацій з місцевих бюджетів, сприятиме розвитку інституційної спроможності громадського сектору та посилить його роль у здійсненні громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

З метою посилення механізмів консультацій з громадськістю на місцевому рівні пропонується доповнити Постанову КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 р. № 996 новим розділом «Особливості проведення консультацій з громадськістю на місцевому рівні» такого змісту:

«Особливості проведення консультацій з громадськістю на місцевому рівні

1. Обов'язковому громадському обговоренню на місцевому рівні підлягають:

- проекти місцевих бюджетів;
- проекти стратегій та програм розвитку територіальних громад;
- проекти рішень щодо встановлення місцевих податків і зборів;
- питання відчуження або передачі в оренду комунального майна;
- проекти планів зонування територій та генеральних планів населених пунктів.

2. Мінімальний строк проведення консультацій з громадськістю на місцевому рівні становить 30 календарних днів.

3. За результатами консультацій з громадськістю органи місцевого самоврядування зобов'язані підготувати звіт, який має містити інформацію про враховані та відхилені пропозиції з обґрунтуванням причин їх відхилення. Звіт оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідного органу місцевого самоврядування протягом 5 робочих днів після завершення консультацій».

Ці зміни встановлять чіткі правові механізми проведення консультацій з громадськістю на місцевому рівні, визначать коло питань, які підлягають обов'язковому громадському обговоренню, та забезпечать прозорість врахування пропозицій громадськості.

Для вдосконалення правового регулювання діяльності громадських рад при органах місцевого самоврядування пропонується доповнити ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» статтю 14-1 «Громадські ради при органах місцевого самоврядування» такого змісту: «1. При органах місцевого самоврядування можуть утворюватися громадські ради як консультативно-дорадчі органи з метою забезпечення участі громадян в управлінні місцевими справами та здійснення громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. 2. Громадські ради формуються шляхом рейтингового голосування за кандидатів від інститутів громадянського суспільства на установчих зборах. 3. Громадські ради мають право:

- проводити громадську експертизу проектів рішень органів місцевого самоврядування;
- вносити пропозиції щодо вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування;
- отримувати в установленому порядку від органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для забезпечення діяльності ради;
- делегувати своїх представників для участі у засіданнях органів місцевого самоврядування з правом дорадчого голосу.
- Висновки громадської ради підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого

самоврядування. Результати розгляду висновків громадської ради оприлюднюються на офіційному веб-сайті відповідного органу місцевого самоврядування протягом 5 робочих днів після прийняття рішення».

Ця норма забезпечить правові засади діяльності громадських рад при органах місцевого самоврядування, визначить їх повноваження та гарантії врахування їх пропозицій, що сприятиме посиленню ролі громадськості у процесах прийняття рішень на місцевому рівні.

Висновки. За результатами проведеного комплексного дослідження сучасного стану правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування в Україні можна сформулювати наступні висновки та пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази:

1. На основі аналізу конституційно-правових засад взаємодії громадянського суспільства з органами місцевого самоврядування встановлено необхідність комплексного вдосконалення законодавства у цій сфері. Запропоновано прийняти ЗУ «Про місцевий референдум», в якому чітко регламентувати процедуру ініціювання, проведення та імплементації результатів місцевих референдумів з встановленням порогу у 5% від кількості виборців для ініціювання такого референдуму.

2. За результатами дослідження правового регулювання громадських слухань виявлено відсутність уніфікованих вимог щодо врахування їх результатів. Запропоновано доповнити ст. 13 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» частиною 8, яка встановить обов'язковість розгляду пропозицій, внесених під час громадських слухань, у 30-денний строк та публікації вмотивованих рішень за результатами такого розгляду.

3. Аналіз механізмів внесення місцевих ініціатив виявив проблему надмірної диспозитивності регулювання. Для вирішення цієї проблеми запропоновано доповнити ст. 9 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» частиною 7, яка встановить диференційовані вимоги щодо кількості підписів для внесення місцевої ініціативи залежно від розміру громади (від 0,25% до 1% виборців) та 30-денний строк для обов'язкового розгляду таких ініціатив.

4. На підставі дослідження правозастосовної практики ЗУ «Про доступ до публічної інформації» виявлено недостатню відповідальність за порушення права на доступ до інформації. Запропоновано доповнити ст. 24 цього Закону

частиною 3, яка встановить адміністративну відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування у вигляді штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за ненадання або несвоєчасне надання публічної інформації.

5. З метою забезпечення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування запропоновано доповнити ст. 15 ЗУ «Про доступ до публічної інформації» частиною 7, яка встановить обов'язковість оприлюднення на офіційних веб-сайтах проектів рішень за 20 днів до їх розгляду, прийнятих рішень протягом 5 днів, квартальної інформації про використання бюджетних коштів та результатів поіменного голосування.

6. Встановлено відсутність належного правового регулювання фінансування громадських організацій, що здійснюють контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування. Запропоновано доповнити ст. 60 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» частиною 11, яка передбачатиме щорічне виділення не менше 0,5% власних доходів місцевого бюджету на фінансову підтримку проектів громадських організацій на конкурсній основі.

7. Аналіз механізмів консультацій з громадськістю на місцевому рівні виявив їх недостатню регламентацію. Запропоновано доповнити Постанову КМУ № 996 окремим розділом «Особливості проведення консультацій з громадськістю на місцевому рівні», який визначить перелік питань для обов'язкового громадського обговорення, встановить мінімальний строк проведення консультацій у 30 днів та вимоги до звітування про їх результати.

8. Для посилення інституційних механізмів взаємодії запропоновано доповнити ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» статтею 14-1 «Громадські ради при органах місцевого самоврядування», яка встановить правові засади їх формування, повноваження та гарантії обов'язкового розгляду їх висновків органами місцевого самоврядування.

Запропоновані зміни до нормативно-правової бази спрямовані на створення комплексної та ефективної системи правового регулювання впливу громадянського суспільства на місцеве самоврядування, що сприятиме розвитку демократії участі, посиленню прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та забезпеченню ефективного громадського контролю в Україні.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 № 2625-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 48. Ст. 254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>
5. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
6. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
7. Указ Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки» від 27.09.2021 № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 996. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2945. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» від 5 листопада 2008 р. № 976. *Офіційний вісник України*. 2008. № 86. Ст. 2889. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text>
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні» від 25 травня 2011 р. № 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-%D0%BF#Text>
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля» від 13 грудня 2017 р. № 989. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2017-%D0%BF#Text>
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» від 8 листопада 2017 р. № 797-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 92. Ст. 2803. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text>

Sokha S. S. Current state of legal regulation of civil society's influence on local self-government

The research is devoted to a comprehensive analysis of the current state of legal regulation of civil society's influence on local self-government in Ukraine. The paper examines the legal framework for interaction between civil society institutions and local self-government bodies, investigates the effectiveness of existing legal mechanisms for public participation in addressing issues of local importance.

Special attention is paid to the analysis of legislative support for forms of public control, legal aspects of public involvement in the formation and implementation of local policy, as well as normative regulation of participatory democracy at the level of territorial communities. Gaps and conflicts in the legal regulation of interaction between civil society and local self-government bodies are highlighted, and ways to improve legislation through adaptation of best international practices and implementation of innovative legal mechanisms are proposed.

The research offers a systematic approach to modernizing the legal framework, aimed at strengthening legal guarantees of public influence on local development processes, legislative support for transparency of local self-government activities, and improvement of legal mechanisms for public control. The research results have practical significance for the development of legal support for participatory democracy and the formation of an effective normative system of interaction between civil society and local self-government bodies in Ukraine.

Based on the conducted research, a complex of practical recommendations has been developed to improve legislation and regulations governing the mechanisms of interaction between civil society

and local self-government bodies. The proposed legal innovations are aimed at strengthening legislative guarantees for public organizations' activities, expanding legal opportunities for public participation, and creating effective legal instruments for dialogue between authorities and the public at the local level.

Key words: *legal regulation, civil society, local self-government, public participation, legislation, regulations, participatory democracy, public control, territorial community, legal mechanisms.*